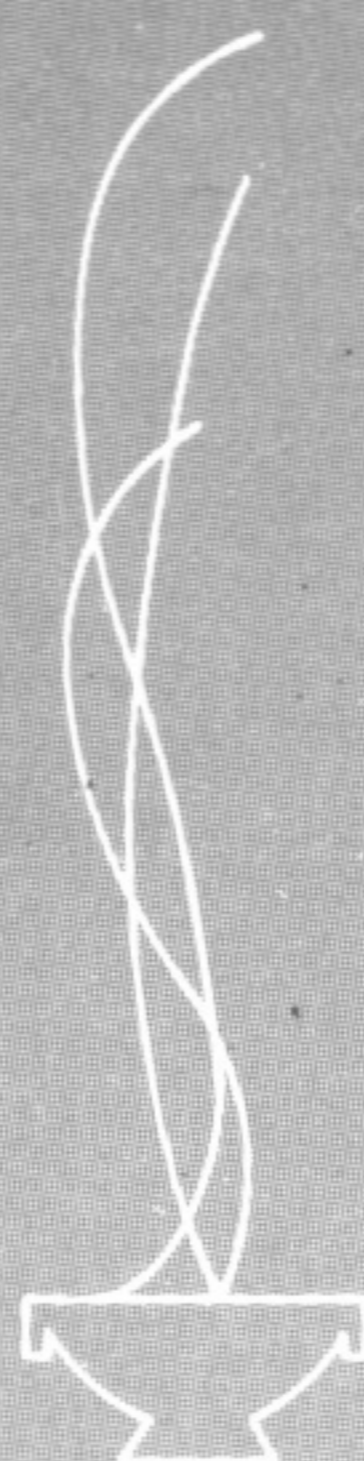

5

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

τεύχος 2ο

Απρίλιος — Ιούνιος 1991

Τριμηνιαία έκδοση

του Εθνικού Συνδέσμου Διπλωματούχων Νοσηλευτριών-Νοσηλευτών Ελλάδος

«ΥΓΕΙΑΣ ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ»

ΕΣΔΝΕ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

Εθνικός Σύνδεσμος
Διπλωματούχων Νοσηλευτριών -
Νοσηλευτών Ελλάδος
Πύργος Αθηνών, Γ' κτίριο, 2ος όροφος
Μεσογείων 2 115 27 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 77 02 861

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ε. Αγιώτου-Δημοπούλου

Ε. Γουλιά

Α. Καλοκαιρινού

Β. Λανάρα

Μ. Μαλγαρινού

Α. Παπαδαντωνάκη

Ε. Πατηράκη

Α. Πορτοκαλάκη

Α. Ραγιά

Μ. Στέφα

Ε. Χαραλαμπίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μαρία Μαλγαρινού

Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθηνών

Πύργος Αθηνών - Γ' Κτίριο

2ος όροφος - 115 27 ΑΘΗΝΑ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Φωτοστοιχειοθεσία - Σχεδιασμοί
Εξώφυλλο - Εκτύπωση

Κατεχακη & Αδριανείου 3 - 115 25 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 67 14 371 - 67 14 340
FAX: 67 15 015

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Νοσηλεύτριες/-ές _____ 2000 δρχ.
Σπουδάστριες/-ές _____ 1000 δρχ.
Οργανισμοί - Εταιρείες -
Βιβλιοθήκες _____ 3500 δρχ.
Εξωτερικού _____ 35 \$
Τιμή τεύχους _____ 600 δρχ.
για σπουδαστές _____ 300 δρχ.

1. Η νοσηλευτική συμμετοχή στον εορτασμό των 50 χρόνων από το έπος 1940 - 1941. Σ. Παπαμικρούλη	87
2. Η δράσις των Ελληνίδων αδελφών κατά την περίοδον του Ελληνο-ιταλικού πολέμου. Μ. Ελευθερίου-Καραϊωσηφίδου	93
3. Η μεγάλη θυσία - Μια αδελφή του ΕΕΣ θυμάται. Μ. Τσάλλη	98
4. Αναμνήσεις από τον πόλεμον του 1940 - 41. Κ. Μήτσου	111
5. Οι Ελληνίδες αδελφές στον πόλεμο του 1940 - 41. Ε. Σπηλιοπούλου-Αναστασιάδου	115
6. Από τη ζωή μου ως αδελφής του ΕΕΣ. Χ.Π. Τραϊανού	121
7. Ο πρώτος άρρωστος μας ήταν τραυματίας. Μ. Ευσταθοπούλου	124
8. Μνήμη ιερή. Χ. Κωλέττη	127
9. Εκτίμηση ποιότητας νοσηλευτικής φροντίδας. Πρόκληση για τους νοσηλευτές. Χ.Δ. Πλατή	133
10. Σεμινάριο με θέμα: Πλαίσιο μετεκπαιδευτικού προγράμματος ογκολογικής νοσηλευτικής. Μ. Μαλγαρινού	140
11. Υγεία και ανάπτυξη στη δεκαετία του 1990. Η. Nakajima	143
12. Ωραιές πρωτοβουλίες. Ε. Γουλιά	146
13. Γιατροί χωρίς σύνορα - Η «πανανθρώπινη» νοσηλευτική. Μια πρώτη ενημέρωση	149

CONTENTS

1. Nursing Contribution to the Celebration of 50 years from the Epic War 1940 - 1941. S. Papamikrouli	87
2. The activities of Greek Nurses during the Greek-Italian War. M. Eleftheriou	93
3. The great sacrifice. A Nurse remembers. M. Tsali	98
4. Memories from the 1940 - 41 war. K. Mitsou	111
5. The Greek Nurses in the war of 1940 - 41. E. Anastasiadou	115
6. From my life as a Hellenic Red Cross Nurse. Ch. Traianou	121
7. My first patient was a wounded soldier. (Student Nurse during the war). M. Efstathopoulou	124
8. Sacred Memory. Ch. Koletti	127
9. Quality assurance of Nursing care a challenge for Nurses. Ch. Plati	133
10. Concesus Conference on core Curriculum for a Post-Basic course in Cancer Nursing. M. Malgarinou	140
11. Health and Development in the 1990s. H. Nakajima	143
12. Excellent Iniciatives. E. Goulia	146
13. Medicine with out frontiers - Global Nursing	149

**Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ***

Μ. Ελευθερίου-Καραϊωσηφίδου

Επιτίμου Γενικής Επιθεωρητριάς του Σώματος Αδελφών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού

Είμαι εξαιρετικά συγκεκινημένη, διότι μοι ανετέδη να εκδέσω εις την σημερινήν συνεδρίασιν της Ιατρικής Εταιρείας την συμβολήν εις την πολεμικήν προσπάθειαν της χώρας του σώματος των αδελφών, εις το οποίον και η ίδια ανήκω.

Ευχαριστώ δι' αυτό θερμότατα το Προεδρείον της Ιατρικής Εταιρείας, λυπούμαι δε μόνον διότι η έκθεσίς μου θα είναι κατ' ανάγκην ανεπαρκεστάτη και ατελής. Ατελής διότι η προσπάθεια υπήρξε πολύπλευρος και δεν είναι δυνατόν να δοθῆ εις τα στενά χρονικά ὅρια μιας συντόμου ομιλίας, παρά στοιχειώδης μόνον εικῶν, απλή ἴσως σκιαγραφία ὧσων επεχειρήθησαν και ὧσων ἐγιναν ἀπὸ της πλευράς της ἀδελφῆς κατὰ τους δραματικούς μήνας του ἀγῶνος της χώρας.

Διὰ την πλήρη ἀντίληψιν της ὅλης κατὰ τον πόλεμον προσπάθειας εἶναι ἀνάγκη δι' ὀλίγων να υπομνησθῆ ἡ οργάνωσις, ἀλλὰ και γενικώτερον, ἡ ὅλη κατάστασις των Ἑλληνίδων ἀδελφῶν, ἀπὸ ἀπόγεως ἀριθμοῦ, στελεχῶν και ἐκπαιδεύσεως, κατὰ τους ἀμέσως προηγηθέντας του πολέμου μήνας. Ποῖαι δυνατότητες ἐπομένως υπήρχον και πῶς ἀντιμετωπίσθη κατόπιν ἡ κατάστασις;

Ἡ ὅλη δύναμις των ἐν δράσει κατὰ την πολεμικήν περίοδον ἀδελφῶν δεν εἶναι δυνατόν με ἀπόλυτον ἀκρίβειαν να ὀρισθῆ. Δεν εἶμαι τουλάχιστον εις θέσιν να δώσω την στιγμὴν αὐτὴν ἀπολύτως ἀκριβῆ στοιχεῖα. Διότι ὁ χρόνος ἦτο ἐξαιρετικὰ μικρὸς, διότι ἐξ ἄλλου δεν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ ἀριθμὸς των εὐρισκομένων τότε εις υπηρεσίαν εις τα διάφορα στρατιωτικά και πολιτικά νοσοκομεία και δη εις τας ἐπαρχίας. Πάντως, ἡ δύναμις των ἐκ σχολῶν ἀδελφῶν ἦτο προ της κηρύξεως του πολέμου ἡ ἐξῆς:

Διπλωματοῦχοι τριετοῦς ἐκπαιδεύσεως: Ἑλληνικοῦ Ερυθροῦ Σταυροῦ 209, Ευαγγελισμοῦ 112, Ἀμερικανίδων Κυριῶν (Ν. Κοκκινιάς) 27. Μονοετοῦς ἐκπαιδεύσεως: Ερυθροῦ Σταυροῦ 104, Σχολῆς Βοηθῶν Ἐπισκεπτριῶν 36.

Υπήρχεν ὁμως και ἀρκετὸς ἀριθμὸς διπλωματοῦχων μαιῶν, ἐκ των ὧσων πολλάι και δη ἐκ της τριετοῦς σχολῆς του Μαιευτηρίου «Μαρίκα Ἡλιάδην» ἔδρασαν κατὰ τον πόλεμον και ὡς νοσηλεύτριαι και ἔλαβον μέρος εις διαφόρους ἀποστολάς εις τας ἐπαρχίας.

Ἐκτὸς αὐτῶν, υπήρχον ἐν ἐκπαιδεύσει μαθήτριαι: Εἰς την τριετὴν σχολὴν του Ερυθροῦ Σταυροῦ 49, του Ευαγγελισμοῦ 47 και την Κρατικὴν Σχολὴν Ἐπισκεπτριῶν 92.

* Ἡ διάλεξις αὐτὴ ἐδόθη ὑπὸ της Μ. Ελευθερίου σε συνεδρία της Ιατρικῆς Εταιρείας, που ἐγίνε στο Ἀμφιδέατρο της Ιατρικῆς Σχολῆς του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στις 3 Νοεμβρίου 1945.

Το Εδελοντικόν Σώμα Αδελφών του Ερυθρού Σταυρού, με δύναμιν μέχρι του 1939 355, πυξήθη σηματικώς το 1940 διά της εκπαιδεύσεως 292 αδελφών εις τας Αθήνας και 526 εις τας επαρχίας. Ως στελέχη του είχαν 6 επιδερητριάς, 46 προϊσταμένας αδελφάς και 127 υπευδύνους. Εις τας ανωτέρω πρέπει να προστεθούν 21 εδελονταί του Κυανού Σταυρού, 24 εδελονταί οικονόμοι και 297 τραυματιοφορείς του Ερυθρού Σταυρού. Ὡστε το σύνολον των εκ διαφόρων σχολών αδελφών μετά των εδελοντριών ανήρχετο κατά την κήρυξιν του πολέμου εις 2.200 περίπου, μη υπολογιζομένων των πρακτικῶν και των μονίμων αδελφών των διαφόρων στρατιωτικῶν νοσοκομείων, των οποίων η συμβολή ἦτο επίσης πολύτιμος και μεγάλη.

Με αυτό το ἔμυυχον υλικόν αδελφών αντιμετώπισθη η κρούσις, η πρώτη του πολέμου φάσις, που ανέτρεψεν αποτόμως τον προπολεμικόν ρυθμόν και εδημιούργησεν ιδιαιτέρας, επιτακτικάς και απροβλέπτους εν μέρει συνθήκας. Είναι ανάγκη επομένως να εξετασθῆ πῶς εχρησιμοποιήθη η υπάρχουσα ἤδη δύναμις αδελφών διά να ανταποκριθῆ εις τας πρώτας αὐτάς πολεμικάς απαιτήσεις. Τι ἐγένε κατόπιν διά την εκπαιδευσιν νέων αδελφών διά να συμπληρωθῶν τα κενά και να αντιμετωπισθῶν αι διαρκῶς αυξανόμεναι ἀνάγκαι. Ποία ἦτο τέλος η ὅλη συμβολή του σώματος των αδελφών, η ολοκληρωμένη εις τον πόλεμον δράσις των;

Την επαύριον ἤδη της κηρύξεως του πολέμου, την ενάτην πρωινήν ἔφευγε ἀπό το Νοσοκομείον του Ερυθρού Σταυρού, ἔπειτα ἀπό προετοιμασίαν δύο μόνον ωρών, η πρώτη αποστολή αδελφών διά τας Πάτρας. Γεμάτη ενθουσιασμόν και αυτοπεποίθησιν, ἔκαμε την αρχήν σειράς ὅλης αποστολῶν, που εστάλησαν με διαρκῶς αυξανόμενον ρυθμόν παντού ὅπου υπήρχεν ἀνάγκη. Την 31ην Οκτωβρίου εις την Λάρισαν, ἄλλη εις την Θεσσαλονίκην, εις τα Ιωάννινα, την Δράμαν, τας Σέρρας. Την επαύριον εις το Μεσολόγγι, ἄλλη εις τας Πάτρας. Την 2αν Νοεμβρίου εις την Λαμίαν, την 3ην εις την Ελευσίνα και ηκολούθησαν ἄλλαι και ἄλλαι. 15 αποστολαί εντός μηνός με 168 αδελφάς που ἔσπευσαν εις τα κινητά χειρουργεία, τα νοσοκομεία διακομιδῆς και εκστρατείας, εβοήθησαν να δέσουν τας πρώτας πληγάς, να στρώσουν τα πρώτα κρεβάτια.

Εν τῷ μεταξύ, 363 ἄλλαι ἀδελφαί, εκτός βέβαια ἀπό τας της Υγειονομικῆς Υπηρεσίας του στρατοῦ και τας πρακτικάς, εἰργάζοντο εις τας Αθήνας, ἀπό την αυγὴν κυριολεκτικῶς ἕως την νύκταν, ἀλλά ... και την νύκτα, εις τα εννέα στρατιωτικά νοσοκομεία, διά να δεχθῶν τα πρώτα που ἔφθαναν παλληκάρια. Και ἀκόμη 43 ἀδελφαί ἔφευγαν με υγειονομικοὺς συρμούς ως και 38 ἄλλαι εις τους σταθμούς πρώτων βοηθειῶν, την πολιτικὴν επιστράτευσιν.

Και αὐτά εις το κέντρον, τας Αθήνας. Φυσικά αι επαρχίαι – με το τμήμα Θεσσαλονίκης εις την πρώτην γραμμὴν – δεν υστέρησαν. Αἱ ἀδελφαί, ὅσαι εἶχαν εκπαιδευθῆ ἐκεῖ, ετοποδετήθησαν εις τα δημιουργούμενα νοσοκομεία ἢ μετετέθησαν με αποστολάς εις ἄλλα.

Αἱ πρώται ἀνάγκαι ὁμως ἦσαν παμμέγισται, αι ἀδελφαί ὅσαι και αν ἦσαν, ὅσον και αν εἰργάζοντο ἦσαν πάντα ολίγαι. Ἐπρεπε με κάθε τρόπον και κατά το δυνατόν ταχύτερον να εκπαιδευθῶν και ἄλλαι. Ἐγιναν εκκλήσεις διά εδελοντριάς και ἔσπευσαν, ἔσπευσαν ἀδρόως. Βέβαια, η εκπαίδευσίς των δεν ἦτο εὐκόλος.

Δεν ήτο μόνον ζήτημα προσφοράς προσώπων διά να εργασθούν, να βάλουν το μανδύλι της αδελφής, να βοηθήσουν, να δράσουν. Ήτο προ παντός ζήτημα επαρκείας εκπαιδευτών, αλλά και χρόνου διά την εκπαίδευσιν. Ήσαν όλες καλές Ελληνίδες: έπρεπε όμως να γίνουν και καλές αδελφές. Και πρώτον εις τας Αθήνας: Την 4ην Νοεμβρίου 1940, ήρχισαν τα μαθήματα της προπαιδευτικής τάξεως της Σχολής Νοσοκόμων και Επισκεπτριών Αδελφών του ΕΕΣ. Την παρκολούθησαν 35 μαθήτριαι (εξ αυτών 14 προήρχοντο εκ της Σχολής Θεσσαλονίκης, της οποίας η λειτουργία είχε αρχίσει από του Σεπτεμβρίου 1940, διεκόπη όμως λόγω του πολέμου). Την 2αν Δεκεμβρίου, ήρχισαν τα μαθήματα βοηθών Εδελοντών Ερυθρού Σταυρού με 225 μαθητριάς. Εν συνεχεία και μέχρι της εισβολής των Γερμανών εξεπαιδεύθησαν και δύο άλλαι σειραι με 245 μαθητριάς και ήρχισε και τετάρτη, της οποίας η εκπαίδευσις δεν επρόφθασε να συμπληρωθή. Εξάλλου, εκπαιδεύθησαν 180 τραυματιοφορείς του Ερυθρού Σταυρού, 132 εδελόντριες αδελφαί του Κυανού Σταυρού (Δημοτικού Νοσοκομείου) αι οποίαι ενεσωματώθησαν τελευταίως εις το εδελοντικόν σώμα του Ερυθρού Σταυρού, και 63 εδελονταί οικονόμοι.

Εν τω μεταξύ, εις τας επαρχίας οργανώθησαν πολυάριθμα κέντρα εκπαίδευσεως, αποδώσαντα εν συνόλω 374 ακόμη εδελοντάς.

Όστε, εξεπαιδεύθησαν εν συνόλω, κατά το διάστημα του πολέμου, 1254 αδελφαί και ούτω ο ολικός αριθμός διπλωματούχων και εδελοντριών που ευρίσκοντο εν δράσει μέχρι του Απριλίου του 1941 έφθασε σχεδόν τας τρεις χιλιάδας πεντακοσίας, χωρίς βέβαια να συμπεριλαμβάνωνται αι πρακτικαί αδελφαί, διά τις οποίες δεν διαδέτω ακριβή στοιχεία.

Αυτός ήτο ο κόσμος των αδελφών, που εμόχθησαν από την πλευράς τους εις την ανακούφισιν του πόνου, την αντιμετώπισιν της πολεμικής δυστυχίας. Πώς εχρησιμοποιήθη; Τι έκαμε; Τι απέδωσε εις την όλην του δράσιν;

Η απάντησις συνογίζεται με ολίγας λέξεις που αποτελούν τίτλους ολοκλήρων κεφαλαίων, των οποίων το περιεχόμενον είναι δυνατόν ευκολώτερα να το αισθανθή κανείς παρά να το εκφράση. Νοσοκομεία μόνιμα, διακομιδής και εκστρατείας, πλωτά, σταθμοί πρώτων βοηθειών και παθητικής αεραμύνης, συρμοί, στρατόπεδα αιχμαλώτων, «γωνιές τραυματία».

✓ Το τι προσέφερεν η αδελφή εις τα πάσης φύσεως νοσοκομεία είναι όχι μόνον γνωστόν, αλλά και θα αποτελούσε αφελή ίσως πλεονασμόν να εκτεδή και μάλιστα εις συγκέντρωσιν ιατρών, από τους οποίους πολλοί, πάρα πολλοί, ήσαν αυτόπται, οδηγοί της αδελφής, αλλά και συνεργάται και προ παντός συμπάσχοντες. Αρκεί μόνον να υπομνησθή το μέγεδος της εργασίας, το δυσαναλόγως βαρύ, και αι δραματικαί συνθήκαι του πολέμου, η ανεπάρκεια χώρου διά την περιδαλγιν διαρκώς προσκομιζομένων τραυματιών, η τραγική έλλειψις μέσων, οι βομβαρδισμοί. Εκεί ειργάσθησαν αι νοσηλεύτριαι, διπλωματούχοι και εδελόντριες, οι τραυματιοφορείς. Εκεί προσέφεραν πολύτιμον βοήθειαν και οι εδελονταί οικονόμοι εις την ιματιοθήκην, εις τα συσσίτια. Εκεί προ παντός και αι πολύπειροι παλαιμαχοι επιθεωρήτριαι αδελφαί προηγούμενων πολέμων, οργανώνουσαι συγχρόνως και εμψυχούσαι. Και απέδωσαν και εμόχθησαν εξαντλητικά και αρρώ-

στησαν και απέθαναν, ακόμη και εφονεύθησαν. Το Νοσοκομείον βέβαια των Ιωαννίνων, η τραγική «Ακαδημία», όπου δεν ευρέθη σχεδόν τίποτε από ιατρούς και αδελφάς, νοσοκόμους και τραυματίας, εκεί όπου η βόμβα δεν άνοιξε τάφον, αλλά κενοτάφιον, δεν είναι δυνατόν να λησμονηθή.

Τα πλωτά νοσοκομεία είδαν και αυτά εις τους στενούς χώρους των να κινήται, να δρα, να αγρυπνή ακούραστη η αδελφή. Και εβομβαρδίσθησαν όλα και εβυδίσθησαν τελικώς ... όλα.

Ένα από αυτά, η «Ελληνίς», υπέστη την ύπουλη και εγκληματική επίθεσιν εις τας Πάτρας. Και μία αδελφή, Ελληνίς και αυτή, έκοβε τους γύγους και έβαζε σωσίβια εις τους τραυματίας που ήσαν τώρα ναυαγοί, ενώ το πλοίον εβυδιζετο και εκροτάλιζαν εις την γέφυραν αι σφαίρες των πολυβόλων.

Η αδελφή δεν σκοτώθηκε .... δεν παύει όμως αυτή.

Ένα άλλο πλοίον, το «Απική», παρ' ολίγον να βυδισθή από αεροπορικήν επίθεσιν εις το Μεσολόγγι. Ο πλοίαρχος εκάλεσε τας αδελφάς να αποβιβασθούν και να σωθούν. Εκείνες ηρνήθησαν, έμειναν με τους τραυματίας και τραγουδούσαν διά να τους δώσουν δάρρος και να αποφευχθή ο πανικός. Και όταν οι βόμβες επλήγωσαν είκοσι άλλους, αυτές επέδεσαν τα βαριά τους τραύματα.

Και έκαμε το «Απική» 25 ακόμη ταξίδια και μετέφερε 9.000 τραυματίας.

Και ήλθεν η στιγμή του τελευταίου. Όταν επετέθη ο νέος εχθρός, μετεκόμιζε όσους ήσαν ακόμη εις τα νοσοκομεία της Δράμας. Και τότε, εις τας 11 Απριλίου, εις τας 11.25' την νύκτα, έξω από τον Καφηρέα, ενώ έπλεε με όλα τα διακριτικά του Ερυθρού Σταυρού και όλα τα φώτα αναμμένα, της επετέθη ο κακούργος εχθρός και την έπληξε.

Άνοιξαν οι βόμβες το κύτος και τα νερά εισόρμησαν. Και τότε οι αδελφές έπεσαν τελευταίες εις την θάλασσα, επιβιβάσθησαν τελευταίες εις τις βάρκες. Και όταν εκινδύνευαν να βυδισθούν και αυτές, μία αδελφή έπεσε πάλι – οικειοθελώς τώρα – εις την θάλασσα μαζί με έναν ιατρό και τον κυβερνήτη, διά να ελαφρώση το μικρό σκάφος και να βοηθήση όσους το κύμα εκάλυπτε. Και όταν έφθασαν έπειτα από απεριγραπτη οδύσσεια εις την ξηρά και εμετρήθησαν, έλειπε πάλι μαζί με δύο ιατρούς και τον ηρωικόν κυβερνήτη, με 22 άλλους από το πλήρωμα, μία αδελφή.

Αλλά και παντού ηργάσθησαν αι αδελφαί, προσέφεραν με αυταπάρνησιν ανεκτιμήτους υπηρεσίας. Εις τους υγειονομικούς συρμούς, ηγρύπνησαν, εταλαιπωρήθησαν, απεκλείσθησαν από τα χιόνια, υπέστησαν και εκεί εγκληματικές αεροπορικές επιθέσεις και ηχημαλώτισθησαν. Εις έναν από αυτούς, τον έβδομον, την 8ην Απριλίου, εις Σκύδρα, όπου απεκλείσθη ο συρμός λόγω ανατινάξεως των γεφυρών, αι αδελφαί παρέμειναν ακλόνητοι κοντά εις τους βαρυτέρους τραυματίας, ενώ άλλοι διέρρεαν και ηρνήθησαν να ακολουθήσουν τας αποστολάς που ήλθαν κατ' επανάλημιν να τας πάρουν. Έμειναν, εβοήθησαν να μεταφερθούν οι τραυματίαι, να οργανωθούν πρόχειρα νοσοκομεία, μολονότι έφθαναν οι Γερμανοί.

Και ηργάσθησαν ακόμη αι πάσης κατηγορίας αδελφαί, με την αυτήν πάντοτε ευγυχία, εις τους σταθμούς πρώτων βοηθειών, εις αντιαεροπορικά καταφύγια,

εις στρατόπεδα αιχμαλώτων. Τραυματιοφορείς οδήγησαν αυτοκίνητα, επισκέπτριαι αδελφαί του αντιφυματικού κέντρου ηργάσθησαν εις έργα κοινωνικής προνοίας. Εδελόντριες και άλλες κυρίες μαζί έδωσαν βοήθειαν σε 54.883 πάσχοντα εις τις «γωνίες του τραυματίου».

Και αι αναγνωρίσεις όμως δεν έλλειψαν. Από τον αρχιστράτηγον, την υγειονομικήν υπηρεσίαν του στρατού και τας άλλας αρχάς, από τας επισήμους και μη οργανώσεις, από όλον τον υγειονομικόν κόσμον που τας είδε εν δράσει και, το συγκινητικώτερον, από αυτούς τους ασθενείς και τραυματίας.

Είναι πλήθος τα επίσημα έγγραφα, αι σχετικαί εκθέσεις, αλλά και αι απλαί, αφελείς, επιστολαί πτωχών τραυματιών που εκφράζουν με απερίπτους γραμμάς εκτίμησιν, αλλά και θαυμασμόν και ευγνωμοσύνην, διά την ευεργετικήν αυτήν δράσιν.

Και το έργον δεν εσταμάτησεν. Εσυνεχίσθη εις την υποχώρησιν, την κατάληψιν των νοσοκομείων από τους Γερμανούς, όπου περισυνέλεξαν και διέσωσαν υλικόν και ενοσήλευσαν πεζοπόρους που υφίσταντο την οδύσειαν της επιστροφής, τραυματίας «Έλληνας, αλλά και Άγγλους» που τους ενεπιστεύθησαν εις τα χέρια των Αγγλίδες αδελφαί. Και το έργον εσυνεχίσθη, σκληρότερον ακόμη κατά τα έτη της κατοχής, τα μαύρα. Και θα φύγη ακόμη η αδελφή και διά χώματα ίσως, άλλα όπου στενάζουν άνθρωποι, Έλληνες που λαχταρούν να ενωθούν με την Ελλάδα.

Είδε να φθάση έως αυτούς διά να φέρη την ανακούφισιν του πόνου ως Ελληνίς και συγχρόνως ως αδελφή και ως γυναίκα.

Ας ευχηθούμε και ας ελπίσουμε.

Κατά την πολεμικήν περίοδον 1940 – 41, προσέφεραν την ζωήν των αι εξής αδελφαί:

Αι παλαιμαχοι προϊστάμεναι αδελφαί Ιουλία Ανδρεάδου, διευθύνουσα του Νοσοκομείου Ιωαννίνων, και Ελένη Παρασκευοπούλου, διευθύνουσα αδελφών βάσεως Ηπείρου. Η διευθύνουσα του 2ου Στρατιωτικού Νοσοκομείου Ιωαννίνων διπλωματούχος Καλλιόπη Γιουλούντα και η διπλωματούχος αδελφή Ελένη Καλογερίδου.

Αι εδελόντριες βοηθοί Λουκία Κυριακού, Ελένη Μητροπούλου, Αναστασία Εφραιμίδου, Καλλιόπη Κρασσά και Καίτη Βαφειάδου και η εδελόντρια διαιτολόγος Ελένη Τσάλλη. Ετραυματίσθησαν δε κατά διαφόρους βομβαρδισμούς πολυάριθμοι άλλα.